

Kamil Pietrasik¹

Zjawisko otyłości w Arabii Saudyjskiej i prerogatywa monarsza króla Salmana. Wczoraj, dziś i jutro

Wstęp

Otyłość jest powszechnym zjawiskiem w wielu krajach na świecie. Jest to nie tylko problem natury medycznej, ale również powoduje, iż trzeba nakreślić odpowiednią politykę zdrowotną w danym kraju, a także podjąć jak najlepsze działania w celu jego zapobieganiu albo zachęcaniu do aktywności sportowej przez obywateli danego kraju. Również z tym zjawiskiem zmagają się Arabia Saudyjska, gdzie – jak dowodzi się w dalszej części tekstu – ma charakter rozwojowy. Zaproponowany artykuł koncentruje się wokół pytania badawczego, które brzmi: czy król saudyjski, Salman bin Abdulaziz Al Saud, posiada instrumenty prawne, które może wykorzystać w walce z otyłością wśród Saudyjczyków? W tym celu zaproponowano dwie techniki badawcze: analizę i krytykę literatury przedmiotu oraz prognozę omawianego zjawiska. Zaznaczmy, iż w przypadku literatury przedmiotu i stron internetowych są to głównie anglojęzyczne źródła. Warto również dodać, iż artykuł może być zaliczany do interdyscyplinarnych, bowiem posiada elementy charakterystyczne dla nauk medycznych (nazewnictwo chorób) oraz nauk politycznych (określenia niektórych czynności) i socjologii (określenia pewnych kwestii).

Historia zjawiska otyłości w Arabii Saudyjskiej

Mając na uwadze podstawowe cechy spożycia żywności i wynikający z tego stan zdrowia problemy, w tej materii w Arabii Saudyjskiej są podobne do tych,

¹ Towarzystwo Azji i Pacyfiku, Polska, ORCID ID: orcid.org/0000-0002-8579-0659, e-mail: kamil-pietrasik@interia.pl.

które odnotowano w Kuwejcie i Bahrajnie, gdzie jedynie skala otyłości jest inna. Wynika to częściowo z większej liczby ludności saudyjskiej (17 milionów w 1992 r.) i dużego zróżnicowania warunków społeczno-ekonomicznych w poszczególnych regionach geograficznych tego państwa. Z przeprowadzonych przez saudyjskich medyków badań wynika również, że rodziny saudyjskie są dość liczne, składają się średnio z siedmiu, a nawet z dwudziestu osób, zwłaszcza we wschodnich regionach, gdzie widoczny jest rozwinięty przemysł naftowy i tym samym mamy do czynienia z zamożnymi rodzinami. Wyniki badania reprezentacyjnego przeprowadzonego na 10 000 gospodarstw domowych w czerwcu 1990 r. sugerują, że związek między dużą rodziną a niedożywieniem jest przyczyną wysokiego wskaźnika analfabetyzmu wśród matek w zależności od ich wieku (70% w grupie wiekowej 30–40 lat i bardzo wysokie 91% w grupie wiekowej 40–50 lat). Do czynników wpływających na liczebność rodziny, jak pokazują uzyskane wyniki w badaniu, należy zaliczyć średni wiek kobiet w pierwszym małżeństwie, wynoszący 16 lat, oraz to, iż całkowity współczynnik dzietności wyniósł 7,3 w porównaniu ze średnią na Bliskim Wschodzie 5,7 i średnio 1,8 w krajach o wysokim dochodzie na świecie w 1990 r. Ponadto w Arabii Saudyjskiej przeważają dwa ważne czynniki kulturowe: przekonanie, że liczba dzieci „zależy od Boga i jest to dar Boży”, oraz praktyka wielokrotnego małżeństwa, czyli jednoczesne posiadanie do czterech żon. Pomimo bezprecedensowego bogactwa Arabii Saudyjskiej saudyjskie bezpieczeństwo żywnościowe oraz stan odżywienia, podobnie jak saudyjski wysoki analfabetyzm, przypomina stan wielu biednych krajów. Zatem nie będzie zaskoczeniem, gdy stwierdzi się, iż pojawia się wysoka częstość anemii (60% wśród mężczyzn i 56,7%) wśród kobiet w 1990 r.). Alarmującym faktem jest jednak to, iż prawie 2/3 badanych dzieci w wieku poniżej 6 lat cierpiały na ostrą anemię, a w regionie Al-Kassim 50,2% populacji było niedożywionych i gdy mówi się o wysokim niedoborze żelaza. Wskaźniki niedożywienia wśród dzieci, w połączeniu z występowaniem infekcji pasożytniczych, znajdują odzwierciedlenie w danych z 1994 r. dotyczący śmiertelności dzieci poniżej 5. roku życia, która była wyższa niż w krajach biedniejszych (Jordania i Tunezja). Pojawia się w tym miejscu dość ciekawe pytanie: Czy otyłość i cukrzyca są powiązane z poziomem uzyskiwanych dochodów? Otóż warto w tej kwestii przytoczyć, wyniki, które pochodzą z badania reprezentacyjnego przeprowadzonego na 5222 osobach w części zachodniej Arabii Saudyjskiej. Tak więc po przeprowadzeniu analizy wyszczególniono pewną zależność: im wyższy poziom dochodu, tym bardziej prawdopodobne jest występowanie jednoczesnych zachorowań na cukrzycę i otyłość. Z danych wynika, że spośród najbogatszych badanych ogółem

73,3% osób w wieku 35–54 lat zmagają się z cukrzycą oraz otyłością². Ten drugi najbogatszy kraj na Bliskim Wschodzie reprezentuje rażąca nierówność w spożyciu produktów, która wykazuje uderzające współistnienie otyłości oraz niedożywienia. Na przykład w latach 1984–1985 dzienne spożycie tłuszczu na osobę (70 gramów) było najwyższe w tym okresie na Bliskim Wschodzie i tym samym 40% kobiet z Kuwejtu, 24% mężczyzn, 18% chłopców oraz 27 dziewczynek było sklasyfikowanych jako osoby otyłe³. Pokazują to wyniki badań przeprowadzonych od 1983 do 1984 r. oraz kilka badań żywieniowych przeprowadzonych wśród osób bogatych z Bahrajnu. Zatem otyłość jest zjawiskiem o tendencji rosnącej i powszechnym, szczególnie wśród niewykształconych dorosłych kobiet i uczennic, i jest tym samym wysokim czynnikiem ryzyka chorób serca i cukrzycy⁴.

Król Salman i jego kompetencje w walce z otyłością w królestwie saudyjskim

Król Salman w obecnej chwili ma duże uprawnienia w zakresie ogłaszania wszelkich restrykcji, obostrzeń lub zarządzeń. Bez względu na to, jakiego wydarzenia to dotyczy – czy wprowadzenia zakazów i nakazów w czasie pandemii koronawirusa⁵, czy np. zjawiska otyłości. W tym miejscu autor proponuje pochylić się na tym ostatnim aspekcie. Otóż warto dodać, iż gdy mówimy o instrumentach prawnych, które król może wykorzystać do walki z różnymi negatywnymi zjawiskami, jakim jest np. otyłość wśród obywateli, nie były one znane do czasu ogłoszenia konstytucji saudyjskiej. Również warto nadmienić, iż od chwili powstania królestwa saudyjskiego na mapie świata, czyli 23 września 1932 r., żaden z poprzednich saudyjskich królów nie zdecydował się na walkę z otyłością w tym królestwie i nie podjął próby, aby wykorzystać swoje prerogatywy i ogłosić np. dekret dotyczący tego problemu. Wynikać może to z dwóch powodów. Pierwszy: poszczególni królowie saudyjscy nie widzieli potrzeby interweniowania w sprawie walki z otyłością wśród obywateli saudyjskich. Autor tekstu nie spotkał się w literaturze przedmiotu (polskiej; anglosaskiej), z jakąkolwiek wzmianką na ten temat. Również ministerstwo zdrowia w Arabii Saudyjskiej

² M. Riad El-Gnonemy, *Affluence and poverty in the Middle East*, London–New York 2001, s. 143 [ebook].

³ Ibidem.

⁴ Ibidem, s. 142.

⁵ K. Pietrasik, *Arabia Saudyjska: historie wybranych epidemii i prerogatywa królewska w walce z koronawirusem*, „Studia Orientalne” 2020, nr 2, s. 62–76.

nie podnosiło faktu, aby podjąć próbę zwalczania otyłości w królestwie saudyjskim. W tym miejscu autor tekstu proponuje pochylić się nad tym, czy król Salman, obecnie panujący w królestwie saudyjskim, może zgodnie z konstytucją wydać decyzję o powszechnej walce z otyłością wśród swoich rodaków oraz osób, które zamieszkują Arabię Saudyjską. Otóż po dokonaniu analizy saudyjskiej konstytucji z 1992 r., wskażemy, iż Salman, król saudyjski, nie ma prawa wydać nakazu zwalczania otyłości i następnie karać za ewentualne uchybienia, odstępstwa od obowiązującego zarządzenia królewskiego. Król saudyjski może jedynie powołać się na artykuł 70 konstytucji saudyjskiej, brzmi: „Wydawane są ustawy, traktaty, umowy międzynarodowe i koncesje i zmodyfikowane przez dekrety królewskie”⁶, i drogą dekretu królewskiego oficjalnie przedstawić program walki z otyłością i egzekwowania realizacji projektu dotyczący np. zdrowego żywienia. Niemniej jednak żaden z wcześniej panujących królów saudyjskich (Fahd, Abdullah) od czasu obowiązywania konstytucji nie powołał się na ten artykuł z konstytucji saudyjskiej. Natomiast, gdyby do tego ostatecznie doszło, to z kolei obywatel saudyjski lub mieszkaniec tego królestwa może powołać się na artykuł 18 tejże konstytucji, który mówi: „Państwo gwarantuje wolność i nienaruszalność prywatności (...)”⁷. Przytoczony powyżej artykuł saudyjskiej konstytucji może być spostrzegany jako istotny dla niejednej osoby zamieszkującej obecnie królestwo saudyjskie, jednak należy powołać się na raport *Amnesty International* (AI) chociażby z 2000 r., gdzie wskazywano na przykładzie dyskryminacji wyznawców izmailizmu na fakt, iż występuje brak wolności religijnej i dochodzi do innych naruszeń w kwestii praw człowieka w Arabii Saudyjskiej⁸. Również w 2004 r. AI na przykładzie złego traktowania kobiet z Indii, Sri Lanki i Filipin pracujących w szpitalach w Dżudda wskazywała na brak wolności religijnej i łamania praw człowieka⁹. Tak więc niewykluczone, iż artykuł 18 konstytucji saudyjskiej może nie być respektowany przez odpowiednie instytucje saudyjskie w sprawie ewentualnego przestrzegania nakazu dotyczącego walki z otyłością.

Prognoza zjawiska otyłości w Arabii Saudyjskiej

Ogromny wzrost gospodarczy i konsekwentna zmiana stylu życia również spowodowały pojawienie się wcześniej rzadkich chorób, takich jak: choroby

⁶ J.E. Peterson, *Historical Dictionary of Saudi Arabia*, ed. 2, Lanham–Oxford 2003, s. 181.

⁷ Ibidem, s. 177.

⁸ J.R. Bradley, *Saudi Arabia exposed. Inside a Kingdom in crisis*, Nowy Jork 2005, s. 75.

⁹ Ibidem, s. 122.

układu oddechowego, otyłość, cukrzyca, udar, nowotwór oraz różne choroby sercowo-naczyniowe¹⁰.

Tabela 1. Zjawisko otyłości w Arabii Saudyjskiej (w procentach)

Rok	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
1992	12	20,7	16,4
1997	26,6	43,1	34,9
2002	29,3	46,3	37,8
2007	32	51,1	41,6
2012	35,1	58,7	46,9
2017	38,2	67,5	52,9
2022	41,4	77,6	59,5

Źródło: S. Salman M. Alqarni, *A Review of Prevalence of Obesity in Saudi Arabia*, <https://obesity.imedpub.com/a-review-of-prevalence-of-obesity-in-saudi-arabia.php?aid=17699> [dostęp: 7.12.2021].

Jak wynika z powyższej tabeli, w roku 1992 ogółem 16,4% społeczeństwa w Arabii Saudyjskiej miało problem z otyłością z kolei w 1997 r. otyłe w Arabii Saudyjskiej było 34,9% społeczeństwa, najwięcej wśród kobiet – 43,1%. Następnie, w 2002 r., liczba osób zmagających się z otyłością w Arabii Saudyjskiej wyniosła 37,8% najwięcej wśród kobiet – 46,3%. Zaś w 2007 r. – 41,6% społeczeństwa zostało zaliczone do osób otyłych. Natomiast w 2012 r. – najwięcej osób otyłych odnotowano wśród kobiet (58,7%), zaś wśród mężczyzn było 35,1% osób zmagających się z otyłością. Ogólnie osób otyłych w Arabii Saudyjskiej wówczas było 46,9%. Natomiast 5 lat później, w 2017 r. – te proporcje ułożyły się następująco: 38,2% otyłych mężczyzn i 67,5% kobiet, dając tym samym ogółem 52,9% osób zmagających się z otyłością w królestwie saudyjskim. Tutaj została przekroczona bariera ponad 50%, tym samym wniosek jest jeden: ponad połowa społeczeństwa w Arabii Saudyjskiej była otyła. Przytoczone dane dotyczące otyłości w Arabii Saudyjskiej są alarmujące z dwóch powodów. Otóż pierwszy to taki, iż liczba otyłych wśród kobiet i mężczyzn od 1992 do 2017 r. utrzymywała tendencję wzrostową, a tym samym ogólna liczba otyłych w królestwie saudyjskim również wzrastała – z 16,4% w 1992 do 52,9% w 2017 r. Drugi niepokojący powód to taki, jakie się przewiduje – w 2022 r. liczba osób otyłych nie zmaleje, a wręcz przeciwnie, nadal utrzyma tendencję

¹⁰ M. Hassan, S. Mufti, *Healthcare Development Strategies in the Kingdom of Saudi Arabia*, Nowy Jork 2000, s. 86, <https://pdf.pub/healthcare-development-strategies-in-the-kingdom-of-saudi-arabiade-2ae4ab7bb456a9403c7eb5e1e5edb34620.html> [dostęp: 7.12.2021].

wzrostową zarówno wśród kobiet jak i mężczyzn, a tym samym wpłynię na ogólny wzrost z 52,9% w roku 2017 do 59,5% w 2022 r.

Autor tekstu sugeruje, iż walka z otyłością w królestwie saudyjskim może być zainicjowana poprzez sport oraz promocję zdrowego, aktywnego trybu życia wśród Saudyjczyków. Tak też się stało, bowiem promocja ta i rozwój sportu jest częścią saudyjskiej *Wizji 2030*. W tym aspekcie wypowiedziała się Valerie Anishchenkova, która nadmienia, iż: „Rozwój sportu jest traktowany priorytetowo, zarówno w celu podniesienia rangi kraju na międzynarodowych zawodach sportowych, jak i poprawy sprawności fizycznej Saudyjczyków, którzy obecnie mają jedne z najniższych wskaźników aktywności fizycznej w porównaniu z innymi krajami”¹¹. Tym samym rodzina królewska stoi przed ogromnym wyzwaniem, aby zachęcić Saudyjczyków i osoby przebywające na ich terytorium do aktywności fizycznej i porzucenia dotychczasowego niezdrowego trybu życia w celu poprawy nie tylko swojej kondycji, ale i lepszego samopoczucia. Również można stworzyć nie tylko programy, które będą skierowane na walkę z otyłością, ale także fundacja lub miejsce, gdzie walczy się z otyłością. Na przykład warto wskazać na przypadek Danii w tym zakresie. Otóż w tym kraju istnieje wiele domów, miejsc adresowanych do dzieci cierpiących na choroby związane z otyłością. Ich właścicielem i pomysłodawcą oryginalnego pomysłu jest duńskiej fundacja Danish Christmas Seal Foundation¹².

Zakończenie

Reasumując, należy odpowiedzieć na postawione we wstępie tekstu pytanie badawcze: czy król saudyjski posiada instrumenty prawne, które może wykorzystać w walce z otyłością wśród Saudyjczyków? Po zaproponowaniu odpowiednich technik badawczych autor stwierdza, iż król Salman nie ma oficjalnie z mocy konstytucji saudyjskiej prawa, ażeby podjąć walkę ze zjawiskiem otyłości wśród Saudyjczyków. Formalnie nie ma artykułu w konstytucji, który by uprawniał króla do podjęcia decyzji dotyczącej otyłości. Jedynie w oparciu o artykuł 70 konstytucji saudyjskiej może wydać dekret w tym aspekcie, który obywatel może zakwestionować w oparciu o artykuł 18 konstytucji saudyjskiej. Niemniej jednak zjawisko otyłości – według prognoz WHO – może być poważnym problemem dla Arabii Saudyjskiej w przyszłości.

¹¹ V. Anishchenkova, *Modern Saudi Arabia*, Santa Barbara–Denver 2020, s. 127.

¹² M. Odekon (red.), *Encyclopedia of world poverty*, vol. 1, Thousand Oaks–London 2006, s. 169.

Bibliografia

- Anishchenkova V., *Modern Saudi Arabia*, Santa Barbara–Denver 2020.
- Bradley J.R., *Saudi Arabia exposed. Inside a Kingdom in crisis*, Nowy Jork 2005.
- Hassan S. Mufti M., *Healthcare Development Strategies in the Kingdom of Saudi Arabia*, Nowy Jork 2000, <https://epdf.pub/healthcare-development-strategies-in-the-kingdom-of-saudi-arabiade2aeb4ab7bb456a9403c7eb5e1e5edb34620.html>.
- Odekon M. (red.), *Encyclopedia of world poverty*, vol. 1, Thousand Oaks–London 2006.
- Peterson J.E., *Historical Dictionary of Saudi Arabia*, ed. 2, Lanham–Oxford 2003.
- Pietrasik K., *Arabia Saudyjska: historie wybranych epidemii i prerogatywa królewska w walce z koronawirusem*, „Studia Orientalne” 2020, nr. 2.
- Riad El-Gnonemy M., *Affluence and poverty in the Middle East*, London–New York 2001 [ebook].
- Salman M., Alqarni S., *A Review of Prevalence of Obesity in Saudi Arabia*, <https://obesity.imepub.com/a-review-of-prevalence-of-obesity-in-saudi-arabia.php?aid=17699>.

The Obesity Phenomenon in Saudi Arabia and the Monarch's Prerogative of King Salman. Yesterday, Today, and Tomorrow

Summary

The paper presents obesity noticeable in Saudi Arabia. The historical and present condition is indicated, as well as the forecast for the following years. It shows what political instruments the Saudi king currently has in the fight against this phenomenon and what were the political movements of previous kings in this matter.

Keywords: obesity, Saudi Arabia, king, policy, health, Middle East

Феномен ожирения в Саудовской Аравии и prerogativa монарха короля Салмана. Вчера, сегодня и завтра

Резюме

В тексте основное внимание уделяется представлению феномена ожирения, заметного в Саудовской Аравии. Указано историческое и настоящее состояние, а также прогноз на следующие годы. Он показывает, какими политическими инструментами обладает в настоящее время король Саудовской Аравии в борьбе с этим явлением и каковы были политические движения предыдущих королей в этом вопросе.

Ключевые слова: ожирение, Саудовская Аравия, король, политика, здоровье, Ближний Восток